

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

מטות

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת מטות

- החלצו מאתכם אנשים - שוא תשועת אדם ובה' נעשה חיל..... ב
- ככל היוצא מפיו - כוחה של כל תפילה..... ו
- לזכרון לפני ה' - מעלת שמירת הקדושה ובפרט שמירת העיניים..... ז
- ראשי המטות לבני ישראל - לשמור על תקנות גדולי וחכמי הדור..... י
- לא יחל דברו - כוחו של דיבור בסור מרע ובעשה טוב..... יב
- הוי זהיר בכבוד חברך - שלא לבייש אדם מישראל..... יד
- שלא אכעוס - בגנות הכעס..... טו

פרשת מטות

החלצו מאתכם אנשים - שוא תשועת אדם ובה' נעשה חיל בפרשתן (לא ג), 'החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין', ביאר בזה הרה"ק ה'נועם מגדים' זי"ע בזה"ל, דהכלל הוא, דישראל עם קדוש צריך להיות רק בה' מבטחם בצאת ישראל למלחמה, ולא בחרב וחנית וסוס מוכן למלחמה, ושום דבר גשמי וטבעי, בלתי אל ה' לברו עיניהם. וזהו שזרום להזהירם החלצו רוצה לומר התפשטו והסירו לבבכם מזה שיש אתכם אנשי חיל ואנשים לצבא, התפשטו ממחשבה זו לגמרי רק ויהיו על מדין בבטחון בה' לברו', וזהו לתת נקמת ה' במדין - או תוכלו להם בודאי'. ומסיים 'זהבן היטב ויכנסו הדברים בלבך,

א. בפרשתן (ל ב), 'וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר ציווה ה'', וביאר הרה"ק מחמעלניק זי"ע (הובא בארץ החיים להגר"ח ליבערזהאן מערכת אות א) כאן למדנו, שבשעה שרואה אדם מישראל שדרך הצלחתו נוטה למטה ('מטות' מל' נוטה, וגם רומז למי שיורד 'מטה מטה') לא יזעף לבו ולא יאבד אמונתו בה', אלא יקבל את הכל באהבה ושמחה, ויאמר זה הדבר אשר ציווה ה' - כך גזרה חכמתו יתב"ש, וידע נאמנה שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ויברך על הרעה מעין הטובה בשמחה. ומסיים הרה"ק מחמעלניק זי"ע וכאשר יעשה כן אני מבטיחו שיעלה על במתי ההצלחה אי"ה.

שמעו נא רבותי למעשה שאירע כאן בארה"ק לפני כמה שנים, נער אחד מבני העבריים חש זמן רב שלא בטוב, וישאווהו אביו ואמו אל 'בית הרופא', שם נבדק הנער ב'שבע חקירות ובדיקות', עד שנודע שהוא לוקה ל"ע בלוקמיה (Leukemia), ואין רפואתו אלא בהשתלת 'מח עצם'. התייעצו ההורים עם אחד מעסקני הרפואה הנודעים בב"ב (ומצודתו פרושה על פני כל העולם), והוא הורה להם שיסעו למדינה פלונית באיי הים המרוחקים, שם שוכן רופא מפורסם וממוחה גדול בעניינים אלו, ובעזה"ש"ת לאחר טיפולו כהוגן יתפא הנער וישוב לאיתנו הראשון.

משדיברו הורי הנער עם הרופא כמעט שלא פרחו נשמתם כי הלה דרש מהם בעד טיפולו סך מאתיים אלף דולר טבין ותקילין... אך מכיוון ש'כל אשר לו יתן האדם בעד נפשו', החלו ההורים אוספים מהיכן וממי שרק עלה על דעתם שיסכים להעניק או להלוות להם סכומים הגונים, וכך מפרוטה קטנה ופרוטה גדולה נצטרף לחשבון גדול ובס"ד עלה בידם לאסוף את הסכום הנדרש, ויעלו על ספינת האוויר (מטוס), ולאחר טלטולי דרכים הגיעו בעזה"ש"ת למחוז חפצם לבית החולים אשר באותה מדינה רחוקה ונידחת.

מיד החישו פעמיהם ל'בית החולים' ונדברו עם אותו רופא גדול, והלה דחה אותם וקבע את מועד הניתוח בעוד עשרה ימים, באמרו שאין תחת ידו סכין ראויה לשמה לבצע בו את הניתוח, ואין ברירה אלא להמתין לסכין טובה (ועד עצם היום הזה אינו ידוע להם כמה 'אמת' היה בזה התירוץ). הורי הנער חישובו שליבם מתפלץ בקרבם, הגע בעצמך כמה קושי וחשש יש בהמתנה זו, אחרי כל 'מסירות הנפש' בהשקעת ממון ודמים תרתי משמע, וכי אפשר להם לשבת ולהפסיד זמן בהמתנה על איזה סכין... אבל, מיד השלימו באמונה פשוטה שהרי הקב"ה הוא אדון הכל, הוא בעל הבירה ומנהיג את עולמו בחסד וברחמים, ולא הרופא דחה את הניתוח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו דחה, ומה להם כי ילינו על הנהגתו של אב הרחמים. אך בני המשפחה (הרחבה) לא הסכימו לשתוק לאותו רופא ולדחייתו, והרעישו עולם ומלואו, ולחצו מאד על הרופא ומקורביו ברך ובקשה... עד שהוקבע מועד הניתוח למחרת... ב'תירוץ' שהובא סכין טובה במהירות מ'דייטשלאנד' (גרמני). ואכן, בעזה"ש"ת הניתוח נערך למחרת היום בהצלחה מרובה.

אלא שלאחר מעשה הוברר שמרמה הייתה כאן, לא הרופא המהולל בתשבחות ערך את הניתוח, אלא המשנה לרופא (סגנו)... וירגזו כל בני המשפחה על ה'עוולה' שנעשתה - וכי ניתן לחזור ל'סדר היום', על שבאו בני בליעל לעשוק דלים ואביונים במאתיים אלף דאלער - סכום שמעודם לא ראו אפי' בצירוף כל ימיהם ושנותם יחדיו, וכ"ז בעבור ניתוח שנעשה ע"י רופא המצוי בכל מקום. אכן, כמעשיהם בראשונה כך מעשיהם עתה, ההורים העבירו על מידתם - מתוך הכרת אמונה כי ממילא הכל בידי הקב"ה, והוא שלח את הסגן במקומו של הרופא הגדול, ומדוע

באר הפרשה - פרשת מטות

ג

כי בכל דברי צריך להיות בן, ובכל דרכיו משביל בדרך זה ביאר ה'שואל ומשיב' זי"ע (דברי שאול) הא יחשוב בן ויאמר בן בלבוה, ועל ידי זה יושע בה' תשועת עולמים'.
דאיתא במדרש (שהש"ר ד ג) על אותם שנלחמו במדין 'שלא הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין

יניעו אמות הסיפים על לא דבר... בדומייה הודו ל'רופא' משהחלים הנער, ארזו מטלטליהם ועלו לארץ הקודש לביתם, והכל בא על מקומו בשלום.

ויהי מקץ חמש שנים, שוב החל הנער לחוש שלא בטוב, לאחר בדיקות נתברר ש... המחלה חזרה במלוא עוזה ותוקפה. שוב נתייעצו עם אותו העסקן, והלה ייעצם לחזור לאותו מקום מרפא הנודע במומחיותו בתחום זה. אבי הבן ואמו שאך בקושי הצליחו להחזיר את כל החובות שנטלו ע"ע בניתוח הראשון ועדיין לא שבו לאיתנם הכספי, קיבלו גזירת שמים באהבה, ומיהרו לקבל מתנת בשר ודם ואף גם הלוואתם מכל אשר השיגה ידם, ויסעו מביתם ויחנו באותה עיר נידחת... משהגיעו שמה נודע להם שכבר הזקין אותו רופא המהולל שלשמו באו הנה לפני כחמש שנים, ואת מקומו ירש הסגן שערך בפועל את הניתוח בהצלחה בס"ד. משנפגשו ההורים והבן עם הרופא, עיין בתיק הרפואה שלו, לאחמ"כ נענה ואמר, הנה לפי הנכתב כאן הנני רואה שתחת ידי עבר הנער לפני כחמש שנים, על כן לא אקח מכם בזו העת אפי' פרוטה אחת עבור עריכת הניתוח בשנית, כי עלי לקחת 'אחריות' על מעשי ידי למשך כל ימי חייו של הנער [ואכן רופא זה ערך את הניתוח במסירות ונאמנות והצליח הקב"ה בפועל ידיו]. שמחת ההורים לא ידעה גבול כי ברגע אחד נפטרו מכל החובות החדשים, וזכו להארת פנים מן שמיא, וראו הכל מה רב טוב הצפון למי שמאמין בבוראו, ומתוך אמונתו בא להעביר על מידותיו. כי אילו היו הופכים עולם ומלואו לפני חמש שנים - שישבו מטמון כספם בידם, היו פוגעים באותו ה'סגן', ומי יודע אם כספם היה מושב לידם. ולא עוד, כי בוודאי לא היה מוותר להם עתה אף על 'שוה פרוטה' והיו פורעים בממונם בכפליים. אך משקיבלו עליהם מתוך אמונה איתנה באהבה את הנהגת השגחת ה' זכו בכל העושר הגדול הלו.

ב. נאמר בפרשתן (לא ד) 'אלף למטה אלף למטה', ונתבאר במדרש (כב ג) שמכל שבט נשלחו ב' אלפים, אחד לעמוד במלחמה, ועוד אלף להתפלל עליהם. ותמה הגה"צ רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל (אור יחזקאל ח"ד - אמונה, עמוד קפ, מוצש"ק מטו"מ תשכ"ג) כמה תמיהות בדבר. א. מדוע נשלחו אלף המתפללים למקום המערכה, וכי לא עדיף להעמידם בתפילה בביהכ"נ"ס. ב. מדוע שלח 'אלף' מתפללים מכל שבט, ולא היה סיפק ב'מניין' מתפללים, ומה גם שהיו יכולין לסמוך על תפילות כל בני ישראל, ומדוע הוצרך לייחד את האלף שמכל שבט ושבט. ג. על כולנה יש לתמוה, הרי מלחמה זו מלחמת מצוה הייתה - שציווה הקב"ה למשה 'נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים', ומה מקום לתפילה ותחנונים על נצחון המלחמה.

וביאר הגר"י, שאכן, הקב"ה בעצמו ניהל את מערכת המלחמה, אלא שהאדם בטבעו נוטה לחשוב כי כוחו ועוצם ידו עושה לו את החיל, ומחשבות אלו הם תחילת הכשלון והפסד המלחמה, וברצותו להצילם ממחשבות אלו שלח משה אלף מתפללים, כמספרם המדויק של עורכי המלחמה בפועל, שיתפללו בסמוך להם, וכך ידע כל אחד מהם כי 'מתפלל פרטי' יש לו, וכאשר יראה בעיניו את המתפלל לא ייחס את הנצחון לעצמו אלא לאדון הכל השומע תפילות המתפלל שיחדו עבורו (כי האדם קרוב למראה עיניו - ולא מספיק שידע שבתוך המחנה מתפללים עליו, כי אז עדיין מסוכן הוא לחשוב כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל).

ג. נפלאות מצינו בפירוש הרד"ק על מה שנאמר (תהילים קמז ט) 'נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו', ומבאר, כי הנה העורבים המה שחורים במראיתם, אכן כשהם קטנים אזי מראיהם לבנים, ועל כן אין העורב מכיר בבניו הגוזלים אלא חושב שהם מין אחר ואינו מספק להם מזונותיהם, והקב"ה מזמין להם יתושים ואוכלים אותם, 'והנה הוא עוזר החלשים שאין בהם יכולת מעצמם', ואין הכוונה ל'חלושים' דייקא אלא למי שמשים עצמו כחלש... שיודע שאין בו שום כח משלו אלא סומך רק על הקב"ה...

וביסוד הדברים ממשיך המלבי"ם לפרש את האמור שם מיד 'לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה, רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו', וז"ל, בני עורב אלה יקראו ויכריזו לאמר, שה' לא חפץ בגבורת הסוס, ר"ל שאין צריך להשגת הטרף גבורה והשתדלות כי הוא מה', כי הלא מפרנס גם בע"ח החלשים כבני עורב, ויש ששיג טרפו ע"י מלחמה שבזוז שלל מאויב, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ג:) שאמרו לו לדוד עמך ישראל צריכים פרנסה, אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד, ולמלחמה צריך סוס מוכן ליום מלחמה, ויש ששיג טרפו ע"י שילך בדרכים רחוקות,

באר הפרשה - פרשת מטות

של יד, שאלו הקדים אחד מהן תש"ר לתש"י לא היה משה משבחן ולא היו עולין משם בשלום, הו אומר שהיו צדיקים ביותר', וצריך ביאור מה שייכות הא להא, ומהו 'הקפידא' הגדולה ביותר על שינוי סדר הנחת התפילין. ומבאר בהקדם מה שנאמר (תהלים צד יח) 'אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני, ר"ל, אם אמרתי כי מצד עצמי מטה רגלי, שאין בידי עשות מאומה בלתי עזרת ה' אז זוכה שחסדך ה' יסעדני, אבל התולה בבטחונו בכוחו ועוצם ידו מועד הוא ליפול. והנה תפילין של ראש מורה על גודל השגחתו של הקב"ה על ישראל, וכמו שדרשו חז"ל (ברכות ו.) הא דכתיב (דברים כח י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, אלו תפילין שבראש', ואימתי זוכים לשמירה עליונה זו

כמו שנאמר ממרחק תביא לחמה, וצריך שוקים ורגלים ללכת ממקום למקום, וע"ז יקראו הבני עורב ויפרסמו שה' לא יחפוץ בזה, כי כל המיחל לו ימצא טרפו בביתו, ובלא סוס ורכב ומלחמה, כמו שמציא מזון בני עורב. רק ה' רוצה את יראיו, שאין משתדלים מאומה, רק הם מיחלים לחסדו שהוא ממציא להם טרפם מצד חסדו הגדול. עכ"ל. ד. הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע היה אומר משם ה'גר"א זי"ע על דברי התנא באבות (א יד) 'אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני', כי הנה מדרך העולם כשרואה אדם בעל חי, ואינו יודע איזה מין הוא הרי הוא שואל מה זה ומה טיבו של הבעל חי. ואילו כשיבוא לתהות על קנקנו של בר אנוש ישאל השואל מי הוא אותו האיש. ולזה כיוונו חכמי המשנה אם אין אני לי אם אין האדם מחזיק טיבותא לנפשיה והרי הוא אומר אין אני כלום - הרי הוא נחשב כ'אדם' ושואלים עליו מי לי, כלומר מי האיש. אך כשאני לעצמי כשאני מחזיק את עצמי לאיזה 'מאן דאמר' - בגאווה, הרי אז מה אני, הרי אני כבעל חי, ששואלים עליו מה הוא...

ה. כתיב (תהלים צא ט) 'כי אתה ה' מחסי, ופירש"י שם 'כי אתה' אמרת 'ה' מחסי, וכלומר שכל ה'שמירה' ששומר הקב"ה על האדם, וכאמור שם בארוכה 'כי הוא יצילך מפח יקוש וגו', באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה וגו', לא תירא מפחד לילה מחץ יעוף יומם' וכו', הכל בגלל שאומר ומדבר שאתה ה' מחסי. והנה רש"י מסיים שם פירושו בלשון זה 'והרי זה מקרא קצר' [ש'חסר' בפסוק שכך אומר האדם כי אתה ה' מחסי], ובדרך צחות יתפרש, שאין הקב"ה מבקש מהאדם הרבה אלא רק 'מקרא קצר' - שיאמר כי אתה ה' מחסי ותו לא, ומיד יושיעו וישמרהו מכל רע...

ו. ורמז לה הרה"ק ה'צמח צדיק' מויז'ניץ זי"ע בלישנא דקרא בריש פרשתן (ל א) 'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה', כי הנה 'יחל' הוא כאותיות 'חיל', והכי קאמר, זה האיש היודע כי דברו לא עושה חיל, אלא הכל בידי שמים, וכמו שנאמר (שמות ד יא) 'מי שם פה לאדם או מי ישום אלם וכו' הלא אנכי ה', אזי מובטח לו שכל היוצא מפיו יעשה, שצדיק גוזר והקב"ה מקיים וכל היוצא מפיו יעשה הקב"ה. והדבר נורא למתבונן שהאיש המאמין שהקב"ה הוא העושה לכל המעשים, ואין כח לשום בר אנוש לעשות מאומה כבר נחשב ל'צדיק' שיכול לשדד מערכות העולם ו'גזירותיו' עושים פירות...

ז. בדרך זה ביארו במאמר הידוע 'תשועת ה' כהרף עין' - 'הרף עין' היינו עצימת העיניים, כלומר, כשהוא מבין ומכיר שבכוחות עצמו אינו יכול להשיג כלום וכל מעשה ידיו אינם אלא כגרזן ביד החוצב, ולכן הוא סוגר עיניו, ומוסר עצמו ומצבו, הצלחתו ועתידו לידי הנהגת שמים והשגחת הבורא ית' - מיד תבוא אליו 'ישועת ה'".

כתיב (תהלים קכז ב) 'יגיע כפך כי תאכל אשריך וטוב לך', ושמעתי לבאר הטעם שנאמר 'יגיע כפך' ולא נקט 'יגיע ידך', כי הדבר ידוע שמי שיש לו רק כף יד בלא אצבעות ל"ע שהרי הוא מוגבל במעשיו, ולזה דימה את היגיעה והעבודה, שאין האדם אלא כדוגמת ה'כף' - שאינו יכול לעשות בעצמו, אלא כל עבודתו אינה אלא השתדלות בעלמא ואינה מביאה כלל את הפרנסה, ואם אכן האדם חי בהרגשה זו הרי 'אשריך וטוב לך'...

פרץ בארץ' - 'אמר רבי יוסי בר חנינא מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם, מנהגו של עולם זאבים הורגים העזים מקנהו של איוב עזים הורגים את הזאבים', ויש לומר שגם המקנה של בני גד היו 'גבורי חיל', וזהו שאמר הכתוב ומקנה רב - במספר היה לבני ראובן, ולבני גד עצום מאד - בחיל ובכח, והמה בטחו בגבורת המקנה, על כן אמרו גדרות צאן נבנה למקנינו סמוך לגבול, ואין אנו חוששים שמא יפלו עליהם זאבים, ואחר כך בתוך הארץ נבנה ערים לטפנו. ומסיים הכלי יקר בזה"ל, ומ"מ הוכיחם משה ואמר, אם כן אין אתם בוטחים בתשועת ה' אלא כך תעשו, בנו לכם ערים לטפכם תחילה סמוך לספר וגדרות לצאנכם תוך הארץ, ואחיהם כל בית ישראל יראו כי אתם בוטחים בתשועת ה', ובוזה תתנו אומץ בלב אחיהם שיבטחו בולם בתשועת ה'. עכ"ל (ואף שבוודאי מחובת האדם לעשות השתדלות^ט, מ"מ הדברים נאמרו לבני בני גד ובני ראובן שהיו מדור דעה, שלפי מדרגתם היו צריכים לבטוח יותר בה', אך עכ"פ נלמד מכאן לדורות שלא לסמוך על ההשתדלות אלא רק על ה' שהוא מבטחנו ומעונו). והיינו משום שרק על ידי שיבטחו בולם בתשועת ה' יזכו לנחול את הארץ ולנצח במלחמה.

ויסוד הדברים מבואר להדיא בדברי חז"ל (דב"ר ה ט) 'רבנן אמרי, כל מי שנשען בבשר ודם עובר (דהיינו, בבשר ודם שסופו לחלוף ולעבור מן העולם) אף פְּרוֹסְטָיָא [-ה'מחסה' וההגנה] שלו עוברת, שנאמר (תהילים קמו ג) אל תבטחו בגדיבים בבן אדם שאין לו תשועה, מה כתיב אחריו (פסוק ד) תצא רוחו ישוב לאדמתו', ומתבאר

אמרו למשה, אף שיציאתנו למלחמה היא עם כלי זיין אשר בדינו, אך יודעים אנו כי לא בכוחנו ובגבורת ידינו נצחנו את המדיינים אלא רק כי ה' איש מלחמה הוא ההולך לפנינו^ח, וזהו לא נפקד ממנו 'איש' - היינו הקב"ה שהיה עמנו בעורנו.

גדולה מואת מצינו בדברי ה'כלי יקר' (לג א) המבאר בעניין ה'דין ודברים' שהיה לבני גד ולבני ראובן עם משה רבינו, שהם אמרו בתחילה (לג טז) 'גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו', אכן משה רעיא מהימנא אמר להם 'בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם' (פסוק כד), וביאר רש"י (פסוק טז) בשם ה'תנחומא' (י) 'חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם, אמר להם משה לא כן עשו, העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם', ולכאורה צריך ביאור מה באמת הייתה כוונתם של בני גד ובני ראובן, וכי יש בר דעת ששומר על ממונו יותר מעל בניו.

ומבאר הכלי יקר בכדי 'ללמד עליהם קצת זכות' כשהוא מקדים לדייק בלשון הכתוב בריש העניין 'ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד', שלכאורה היה צריך לומר 'ומקנה רב ועצום מאד' וכו', ואילו מלשון הכתוב נראה שלבני ראובן היה 'מקנה רב', ואילו לבני גד היה מקנה 'עצום מאד' - מה בין זה לזה, אלא ביאור הכתוב הוא על דרך שפירשו חז"ל (ב"ב טז:) מה שנאמר באיוב (א י) 'ומקנהו

ח. הנה איתא בילקוט שמעוני על הפסוק (לא ז) 'ויצבאו על מדין - הקיפוה משלוש רוחותיה, רבי נתן אומר נתנו להם רוח רביעית כדי שיברחו', ולכאורה תמוה כי אדרבה היה להם להקיפם מכל צד כדי שלא יוכלו לברוח אלא יהרגו את כולם לתת נקמת ה' במדיינים, ומבאר הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זי"ע בעל ה'שואל ומשיב' (דברי שאול ד"ה ויצבאו), שהקב"ה רצה להורות בזה, הנה הדרך פתוחה בפניכם לברוח ואף על פי כן לא תוכלו להימלט 'כי אין מידי מציל'...

ט. דורשי רשומות אמרו לרמז בנוסח ברכת 'אהבת עולם' (שקודם ק"ש של שחרית) 'וליחדך באהבה', כי אהבה ר"ת אמונה התחזקות בטחון השתדלות... וזה כלל הדברים אמונה שייכת ל'אתמול', כלומר ל'עבר', ור"ל שהאדם צריך להאמין שכל מה שעבר עליו אינו תלוי כלל במעשה בני אדם אלא הוא רק מהבורא ית"ש, ועל ה'הווה' ו'היום' ירבה ב'התחזקות' ועליו לעשות 'השתדלות', ולא ידאג מכל הבא עליו בעתיד אלא יתאזר ב'בטחון'...

י. באחד הימים הגיעו שלושה נגידים לבקר בארץ הקודש מ'בוכרה' (מדינה בארצות המזרח), ניגש אליהם עני אחד וביקש לזכותם במצוות צדקה 'למהדרין מן המהדרין' לו ולחברו, אך הם דחוהו ואמרו שיבוא לפניהם ביום המחרת ואז יתנו לו ביד נדיבה כהנה וכהנה. אותו עני הלך מייד לבית חברו העני כמותו, ובשמחה סיפר לו על הממון הרב אשר יקבלו ליום המחרת, ויהי ממחרת, וילך העני לתור אחרי אותם שלושה נגידים, ומצא שאחד מהם נדם לבו באישון ליל והשיב את נשמתו ליוצרה, השני חזר לארץ מולדתו, ואילו השלישי חזר בו מהבטחתו. חזר היהודי אל

באר הפרשה - פרשת מטות

והיה ה' מבטחו'. והק' בתוס' אנשי שם (שם) דעדיין לא גילתה המשנה מהיכן נלמד שיזכה לפרנס אחרים משלו. אלא ביאורו, עפ"י דברי המדרש דלעיל שהבוטח בה' נעשה כיוצא בו, וזה העני שלא לקח מן התמחוי הינו מורה בזה על בטחונו החזק בבוראו שלא יעזבו ואף אם לא יטול מן הצדקה ברור לו שהקב"ה ישלח לו את מזונו מידו הרחבה והמלאה, על כן יזכה להיות כביכול כיוצא בו, מה הקב"ה זן ומפרנס לכל אף הוא יזכה להיות זן לאחרים".

ככל היוצא מפיו - כוחה של כל תפילה

בפרשתן (מטות ל ג), 'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה', וכתב הרה"ק מקמארנא זי"ע (בחומש היכל הברכה) כי 'יחל' מלשון 'מיחל' ומקווה, ואמר הכתוב 'לא יחל דברו' - היינו דיבורי תפילה, שלא יהיה מקווה שתפילתו תפעל פעולתה, אלא יגש אל התפילה בדרך וודאות, בלומר, שבוודאי² ככל היוצא מפיו (בתפילתו)

במפרשים בכוונת דברי המדרש, שחז"ל דרשו מה שנאמר 'תצא רוחו ישוב לאדמתו' כלפי זה הבוטח בנדיבים, שמאחר שבטח בכן אדם שאין לו תשועה על כן תוחלתו נכזבת והוא עצמו ישוב לאדמתו ל"ע. עוד מצינו שם הפלגות גדולות במעלת הבטחון, וכדברי רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי 'כל מי שבוטח בהקב"ה זוכה להיות כיוצא בו [ונתבאר במפרשים שהכוונה היא שזוכה שמתקיים בו 'ותגזור אומר ויתן לך', ויש שפירשו שהקב"ה משגיח עליו ביותר להצילו מכל רע], שנאמר (ירמיה יז ז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו'.

והנה איתא במשנה (פאה ה ט) 'וכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל (מן המעשר ושאר מתנות עניים) אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות. וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל, אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו הכתוב אומר ברוך הגבר אשר יבטח בה'

חברו העני ואמר לו, הנה התקיים בנו מקרא שכתוב 'תצא רוחו ישוב לאדמתו ביום ההוא אבדו עשתונותיו', כי הנה העשיר הראשון תצא רוחו - נפח את נשמתו בעוד לילה, השני ישוב לאדמתו - חזר לאדמת ניכר, ואילו השלישי בו תלינו את התקווה האחרונה אזי ביום ההוא אבדו עשתונותיו שאיבד למחרת היום את רצונו לתת ברוח נדיבה, מעתה עלינו לקיים את המשך הקרא 'אשרי שא-ל יעקב בעזרו שברו על ה' אלוקיו', שאז וודאי נשכיל ונצלח. יא. עוד מצינו בדברי ה'תוס' יום טוב' (סוף מס' פאה) העומד על דקדוק לשון המשנה 'וכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות, וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו', וצריך ביאור מדוע שינה התנא בלשונו ולא אמר גם בסיפא 'אינו נפטר עד שיפרנס אחרים משלו', ומבאר התו"ט, כי הנוטל במקום שאין צריך ליטול משום שחושש על מיעוט פרנסתו נענש שנפטר מן העולם - 'כי שנים רבות לא יחיה', וגם כי ימות אינו נפטר בלא שיצטרך לבריות, אכן מי שצריך ליטול ואינו נוטל כי בטחונו בקונו' מקבל שכרו משלם שיזקין וגם שלא ימות עד שיפרנס אחרים.

יב. וכה זעק הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע (בתוך כדי אמירת פרק צ"א שבתהלים 'יושב בסתר' וכו' לאחר הדלקת נר חנוכה), 'יקראני ואענהו', דוד המלך מגלה את אוזונו, שהקב"ה עומד ומכריז, 'יקראני ואענהו', רופט מיר און איך וועל אייך ענטפרען, און פארוואס ענטפערט ער נישט, וייל מ'רופט איהם נישט'... (בתרגום -) בני אהובי, קראו אלי ואענה אתכם, אמלא כל רצונכם לטובה, ומדוע נראה לפעמים שאינו 'עונה', כי אכן אינו קורא אל ה'. ואין הכוונה שאינו 'מתפלל' כלל... אלא אף אם מתפלל אך אין זה מתוך ההכרה וההרגשה כי רק על ידי התפילה תגיע אליו הישועה, דוגמת המבקש טובה מחברו באופן שרק בידי חבר זה היכולת לעזור.

פעם נסע הגה"צ רבי יהודה לייב קאסטלניץ זצוק"ל (אביו של הרה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע) מטבריה לחו"ל אל בית רבו הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע והייתה הנסיעה קשה ומשברת עצמות, תחילה היו נוסעים ביבשה מטבריה ועד חיפה, משם הייתה הנסיעה בדרך אניה בלב ים עד לאודסה, ומשם שוב ביבשה ברכבת הקיטור עד לגרודנא, ומשם לבית הרבי. אחר כל טלטולי הדרכים הגיע רי"ל בשעתו מ"צ לחצר הקודש והסתופף בצילא דמהימנותא תקופת זמן כשהוא נהנה מזיו השכינה... בדרכו חזרה על הרכבת מגרונדא לאודסה והוא זקן וחלוש, ומתייסר ביסורי חולי מעיים הרגיש רי"ל כי גברו יסוריו למעלה ראש ואי אפשר לו לסבול, והיה גונח ונאנח מרוב ייסוריו, נתישב לצידו יהודי נשוא פנים שניסה לשאלו מיהו ומה מעשיו, ומדוע הינו גונח כ"כ, משראה היהודי כי יסוריו קשים ומרים פסק מלשאלו שאלות מיותרות, ורק אמר לו 'ווארט' מצדיקי אמת, הנה כתיב (תהלים פט כז) 'הוא יקראני אבי אתה, א-לי וצור

ותי' האוה"ח, עפ"י דברי חז"ל (שהש"ר על הפסוק שה"ש ד ב שינך כעדר הקצובות) שבמלחמה זו היו טחין רפש וטיט על פניהם כדי שלא יסתכלו בעבירה, לכן סמך מאמר 'לפני ה' למאמרו 'לבני ישראל'. כי בני ישראל אלו ראויים להיות לפני ה'. כמאמר ר' אחאי בר יאשיה (מסכת בלה פ"ב) 'כל המפנה עצמו מן העבירה ולא עשאה, אפילו הוא ישראל ראוי להעלות עולה ככהן גדול על גבי המזבח', והיה הדבר לזכרון - היינו שעצם המניעה מהעבירה^{טו} תעמוד לזכרון לפני ה'.

יעשה הקב"ה", ואפילו היוצא מפיו בסתמא - ללא דביקות אלא אמירה בעלמא" גם זאת יעשה הקב"ה. לזכרון לפני ה' - מעלת שמירת הקדושה ובפרט שמירת העיניים בפרשתן (לא נד), 'ויביאו אותו אל אהל מועד וזכרון לבני ישראל לפני ה', הקשה ה'אור החיים' הק', מדוע הפסיק והכניס זכרון לבני ישראל בין תיבות אהל מועד לתיבות לפני ה', ונראה מלשון הפסוק שבנ"י הם לפני ה', ובאמת ה'אהל מועד' הוא אשר לפני ה'.

ישועתי, כי הנה בכל מצב שיהודי נמצא בו, אם יעורר בקרבו לדעת כי הקב"ה הוא אביו אוהבו ומתוך כך יבוא לקרוא - הוא יקראני אבי אתה - בזעקת 'טאטע'ניו העלף' (אבי אבי עוזר לי והושיעני), אזי קלי וצור ישועתי - יחיש לו הקב"ה ישועה שלימה במהרה (ותתהפך מידת אלוקים - הדין לרחמים וישועות).

הדברים נכנסו בלבו של רי"ל והחל זועק מקירות לבבו טאטע'ניו העלף, ומיד שככו כאביו וכל יסוריו נמוגו כלא היו... וכן נמשך כל זמן נסיעתו ברכבת - במשך 'מעת לעת' שלם. ואף עלייתו על האניה היתה בדרך פלא, שלא ידע איך ישא בעצמו את כל חבילותיו ומטלטליו מהרכבת לאניה, והנה צץ לנגדו נער שסייע בעדו להעביר את כל החפצים ללא בקשת תמורת ממון, אף על האניה חזר כל עת הנסיעה טאטע'ניו העלף... טאטע'ניו העלף... והיה רי"ל מספר כי מעולם לא עברה עליו נסיעה בלב ים בנקל כל כך כאותה נסיעה, הים היה רגוע מבלי רוחות סערה, ומשהגיע לחיפה וירד מהאניה על היבשה מצא מיד נער ישמעאלי שלקחו בפרדו לביתו בטבריה, וכל אותה העת ישב רי"ל וחזר בעצמו 'הוא יקראני אבי אתה - טאטע'ניו העלף שתהיה הנסיעה כראוי ובנקל'... וכל הטובות הללו עבור קריאתו 'טאטע'ניו העלף' שוב ושוב, ומשבאו קרא הערבי לעומת 'מקבלי הפנים' הבאתי לכם את ה'טאטע'ניו' שלכם..

יג. אין לך תפילה שאינה עושה רושם בשמי מרום ומעוררת רחמים, הנה איתא בגמ' (יומא ס"ט), שחז"ל ביקשו מהקב"ה להעביר מן העולם את 'יצרא דעבודה זרה', שהוא הוא שהחריב את בית המקדש הראשון והרג את הצדיקים והגלה את ישראל מארצם ועדיין מרקד בינינו, ישבו בתענית שלושה ימים ושלושה לילות ונמסר בידם כשהוא יוצא אש בדמות אריה מבית קדשי הקדשים, אמר להם הנביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר (זכריה ה ח) 'ויאמר זאת הרשעה'. וכשתפסוהו נשמט ממנו שער אחד והרים את קולו וצעק, אמרו היכי נעביד דילמא חס ושלוש מרחמי עליה מן שמיא, אמר להם הנביא הטילוהו בדוד העשוי מעופרת וסתמו את פי הדוד בעופרת שלא ישמע קולו חוצה (כטבע העופרת 'לשאוב' ולבלוע את הקול). ומתבאר בדברי הגמרא שאפילו יצר הרע דע"ז שללא כל ספק דינו ל... מ"מ, אם יצעק על יסוריו ישמעוהו בשמים וירחמו עליו אף אם מחמת כן ימשיך להחטיא ולקלקל את העולם, מעתה קל וחומר בן בנו של קל וחומר, איש יהודי הצועק אל אביו שבשמים כמה רחמים יעורר בזעקתו, ובפרט אם יבקש ויתחנן להינצל מאותו יצר...

יד. כה אמר הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע בשם הגר"א זי"ע (הובא ב'כתר ראש' אות כב) על המאמר הידוע (חזה"ל שער חשבה"נ ט) תפילה בלי כוונה כגוף בלי נשמה, שלא בא לומר שאינה נחשבת 'תפילה' אלא, כי יש קרבן 'בהמה' שיש בו חיות, וקרבת 'מנחה' שאין בו חיות, ותפילה בלא כוונה הרי היא כ'מנחה' שאין בה נשמה.

טו. וכנגד כל אותם דמיונות שוא ומדוחים שמנסה היצר הרע לפתות, להסית ולהדיח נביא מעשה נפלא המלמד דעת ובינה, הגאון הרב שלום אהרן יונגערמאן (ר"מ זכרון יעקב) היה נוסע לחו"ל לצורך אסיפת מעות עבור המוסדות, שם נסע ממדינה למדינה ומעיר לעיר, בדרך קבע עמד לרשותו 'בייסמענט' ששכר בבארא פארק בעל שני חדרים, חדר הראשון היה מיועד לצורכי סידור המעות והפגישות, והחדר השני לצרכי הרב באש"ל, ולעסוק בתורה. באחת הלילות משהכין עצמו לצאת לדרך, וכבר קרב ובא זמן יציאת הרכבת לעיר מרוחקת קיים הרב בעצמו 'חטוף ואכול' ונתיישב ללמוד עד יבוא זמן יציאת הרכבת. לפתע שמע הרב קול חבטה עזה בחצר שלפני הבייסמענט, נבהל הרב ויצא לראות מה אירע, ומצא... נבילת כלב מבני הענקים, כי באותם הימים חוקקו חוק חדש המחמיר מאד בענין נבילות בעלי החיים, שאין להשליכם בבזיון... ומן הנראה כי בעלי הכלב רצה להפטר מינבלתו

באר הפרשה - פרשת מטות

ובתרגום יונתן (פסוק ג) איתא, 'ובכל דא חס לן למתלי עינן בן, ולא אסתכלון בחדא מנהון, דלא למחייבא בחדא מנהון ולא נמות במיתותא דמייתון בה רשיעיא לעלמא דאתי, ודא יידכר לן ליום דינא רבא למכפרא על נפשתן קדם ה'. פירוש שנוהרו מלהביט בהם אפילו בהבטה בעלמא, בכדי שלא יתחייבו מיתה, וזהירות זאת תעמוד להם לזכרון ולזכות ביום הדין הגדול והנורא, לכפר להם על כל עוונותיהם^{טז}.

מצא עצה להשליכה לאחת החצירות באין רואים, וחסת פרשת הקבורה וכו'. באותה שעה עמד הרב כעומד על קוצים (אויף שפילקסט) כי הדרך אצה לו והרכבת כבר עומדת לצאת, והנה הוא נוסע מכאן למשך כמה ימים, אם ישאיר את הנבלה בחצר הבית הרי יבואו אנשי השלטון ויקנסוהו, ואם יזרוק לאשפה בוודאי יקנסוהו, ואלא מאי, יחפש לו איזה חצר נדחת לזרוק שמה הנבילה מאין רואים, והרי 'חיפוש' כזה יארך לו זמן יקר שאין לו כעת מיותר ממין זה. מה עשה, בלית ברירה נטל את המזוודה הגדולה ביותר שהייתה עמו - עם כל הגועל אשר געלה את נפשו מנבילה סרוחה, הכניס לתוכה הנבילה, ואת שאר מטלטליו צרר בחבילה קטנה ומיהר לדרכו, כשאך בקושי הוא נושא את ה'משא' הכבד - נבילה ענקית עטופה בתוככי המזוודה. ויהי בהיותו בדרך תרו עיניו בכל עת לכתו אחר מקום מסתור להשליך מעל ידיו את המזוודה ולא מצא, כי היו 'רבים מהלכים' בצידי הדרכים. וירא בצר לו, נשא עיניו השמימה, וכה זעק לפני בורא כל עולמים, אנא, אבי שבשמים, ראה נא בענייני, להיכן נקלעתי כאן, איזה מצב ביש הנני שרוי, מה אעשה ונבילה זו נקשרה בי, איני מוצא כל דרך להפטר ממנה, באשר אלך תלך עמי ובאשר אלון תלון עמי, ואני אנה אני בא, רחם עלי ואל תשחיתני, המצא לי הצלה שאפטר מנבילה זו במהירות הכי קרובה, ובנקל ללא כל עגמת נפש, יסורים וכיו"ב.

והנה, באותם השנים הייתה הרכבת מקום משיכה לפושעים וגנבים, כי הרכבת זמן מדויק וקצוב יש לה, לכל תחנה ולכל מסע, בין חניה לחניה (תחנה לתחנה) היא נעמדת לזמן קצוב, וממשיכה בדרכה אחר ג' צפצופים, וכך הייתה דרך מלאכת הגנבים, היו נצמדים בסמוך לבעלי ממון ורכוש, ממתנינים לצפצוף השני - אז היו חוטפים את החפץ אשר חמדו מידי בעליו ובמהירות עצומה יורדים מהרכבת כשנגנב ההמום נשאר עומד ברכבת הממשיכה בדרכה ומרחקתו מגנביו מרוששיו... אף כאן הבחין לפתע הרב איך ששני ערלים שחורים מתקרבים אליו ופניהם חורשות רשע, כי היה נראה להם שהרב הוא בעל ממון אחר שהיתה לו 'הדרת פנים' ולצידו מזוודה גדולה מאד, לאיטם התקרבו אליו, ואכן, בהגיע התחנה הבאה 'חטפו' מאתו את המזוודה וברחו כל עוד נפשם באפם, כששללם עמם, הרב פרץ בצחוק אדיר בתארו לעצמו איזה 'פנים' יעמידו הללו כשיגלו את ה'אוצר' שלקחו לעצמם, כל ימיו היה הרב מספר מעשה זה, בהוסיפו שסובביו חשבו שמא נשתבשה דעתו מרוב צער והלם, אך הוא אשר ידע איזה 'רכוש' היה לו לא היה יכול להתאפק.

לדידן יאמר, היצר מעמיד לאדם 'נסיון', נראה לו לאדם שיש ליצר להציע לו מזוודה מלאה בכל טוב, וחושיו כבר נתקחים, רירו נודף מפיו לנוכח ה'דמיון' של ההנאה אם אך ילך אחר יצרו, בראיה שמיעה דיבור וכו' וכו', ולמעשה אין לו בצרורו כי אם נבילת כלב ל"ע, ומתי יגלה זאת, אחר שתבוא לידו וישמע לקול יצרו, היא תישאר עמו כמו שאמרו בגמרא (ע"ז ה.) קשורה בו ככלב - וכאותו רב, לא ידע איך וכיצד אפשר להפטר מזה... על כן, מעיקרא ידע שיש לו פנים כאותם 'שחורים' שוטים, שגילו את הבראך אחרי ש'חטפו' את המזוודה ופתחו אותה אז מצאו את ה'שלל' שלקחו לעצמם ברוב טפשותם. וידע שבאותה שעה שהוא נוהה אחר יצרו, אזי אותו היצר שעשה שליחותו עומד מן הצד ומתפוצץ מצחוק על טפשותו שהוא נוהה אחריו - אחרי נבלת כלב מת.

ולא עוד, אלא שטפשותו גדולה פי כמה וכמה מאותם שחורים, כי המה צדקו במחשבתם, שהרי בדרך כלל במזוודה גדולה יש אבנים טובות או שאר דברי ערך, אבל היצר אינו מוכר לעולם שום דברי ערך - ומותר היה לאדם לדעת זאת מה'נסיון' המר, מפעמים הקודמות של"ע הלך אחריו ונפל בפח יוקשים.

ועוד לימוד נורא יש בזה, למי שכבר נפל ונכשל, וכבר מרגיש ש'קשורה בו ככלב', ואינו מוצא לעצמו עצה לצאת מן הסבך, יראה נא, אותו רב התפלל לפני אביו שבשמים ופעל שנפטר מהנבילה באופן של חוץ מדרך הטבע, אף אתה תוכל להנצל מחוץ לדרך הטבע. אם תפנה אליו ותתפלל לפניו מקירות הלב.

טז. והזהירות מחטא הצילה אותם אף בגשמיות - שלא נהרג אחד מהם במלחמה, וכמו שכתב 'רבינו בחיי' (ד"ה עבדיך) וז"ל. זה היה פלא עצום, ומהניסים הגדולים שאירעו להם לישראל אירע להם כאן במלחמת מדין, שהיו (המדיינים) עם רב כחול אשר על שפת הים, והרגו ישראל מהם, ושבנו מהם אלפים ורבעות, והכתוב מעיד שלא חסר

והיינו אדם כי יקריב 'מכם' באם האדם מקריב מעצמו ומרצונותיו להקב"ה, הרי הוא 'קרבן לה', אך 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן' - אותם קרבנות שאדם מקריב מבהמותיו עליהם נאמר תקריבו את קרבנכם - קרבן זה נקרא על שם האדם שזהו קרבנו שלו. והכי נמי, כיוון שבני ישראל שמרו עצמם מלחמוא א"כ נחשב כאילו הקריבו את יצרם בקרבן תודה (ולא הוצרכו אלא קרבן על הרהור העבירה, ותו לא מיד), וזהו אומרו 'ונקרב את קרבן ה' שהקריבו את עצמם כקרבן לפני ה' בשמירת עצמם מן היצר".

מוסיף הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע (ד"ה עבדיך נשאו) לבאר כי כ"כ גדלה מעלתם של שבי המלחמה, כאילו הקריבו עצמן קרבן לשם ה'. וז"ל. לא היו צריכים להקריב קרבן תודה על חסדו ונפלאותיו עמהם שהצילם במלחמה מידי חרב, כי אין לך קרבן תודה יותר מהקרבן האיש את עצמו לה', כמו שדרשו על הפסוק (תהלים נ כג) 'זובח תודה יכבדנני' - ודרשו בגמרא (סנהדרין מג: דקאי על הזובח את יצרו ומתוודה עליו. והנה כתוב (ויקרא א ב) 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה', מן הבהמה" מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם'

מישראל אחד במלחמה, זהו שאמר (פסוק מט) 'ולא נפקד ממנו איש', והנס הגדול הזה (אירע להם) לפי שהיו שלמים בזכות, והוא שדרשו חז"ל (שבת סד.) 'ולא נפקד ממנו איש - לדבר עבירה'.

הט אזנך למה שאמר הרה"ק 'השרף' מסטרעליסק ז"ע 'השומר עיניו יחיו בניו, ויגדלם בלא צער, ויציל אותם על ידי זה ממקרי הזמן' (אמרי קדוש עמ' קא), ומי אינו נזקק ל'סגולה' כזו לשמירה על בניו ולהצילם מכל צרה וצוקה... וכבר ביאר ה'אבן עזרא' ע"ה על הפסוק (תהלים קיט לו) 'העבר עיני מראות שווא בדרכיך חייני', שלכן כתב הפסוק אחר 'העבר עיני - בדרכיך חייני' כי חיי האדם יארכו אם לא ילך אחר עיניו.

וכן כתב בספר 'חסידי' (תצה) ועוד זכות ושכר גדול יש לו (לשומר עיניו)... כל דבר צער שהאדם סובל באותו ענין עושים טובה לזרעו שנא' יראה זרע יאריך ימים וכתוב אשרי בניו אחריו.

כתב הגה"ק החיד"א (יוסף תהלות), על הפסוק (תהלים קא ד) גבה עיניים ורחב לבב אותו לא אוכל, כי הנה ידוע המאמר על הקרא ובחנוני נא בזאת, שהקב"ה אומר שניתן לבחנו כביכול - כי כל הנותן צדקה ומעשר מתעשר, והרי יש כאלו שנותנים צדקה ומעשר, והיכן הממון הרב (המליונים) שהם אמורים לקבל... אלא ביאורו, שאכן מן השמים נתנו להם המליונים אלא שיש להם חורים בכיסם, וכל מה שנכנס נופל ונאבד, ומה הם החורים - מה שאינם משמרים עצמם בקדושה וטהרה, כי פגם העיניים וכו' מאבד מהאדם את השפע...

וכזאת מסביר החיד"א, אם האדם הוא 'גבה עיניים' - שאינו משמר את עיניו, אזי אף אם הוא 'רחב לבב' - שמחלק כהוגן צדקה ומעשר, אותו לא אוכל' - אי אפשר ששאר בידו שפע טוב.

יז. וכבר פירשו בלשון הכתוב (ויקרא א ב) 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה, תדע, מתי נחשב ה'קרבן' כקרבן לה' כשמקריב 'מן הבהמה', מהחלק הבהמי שבו... שזהו עיקר הנחת רוח לפניו ית' כשאדם מקריב מעצמו ומתגבר על עצמו בתאוות בהמיות בדברים שהוא מתאוה אליהם. כע"ז ביארו את הפסוק שבפרשת קרבן התמיד (כח ב) 'את קרבני לחמי', מהו ה'קרבן' שמעלה נחת רוח לפני הבורא עד שנקרא 'קרבני' - הוא 'הלחם' הרומז לכל ענייני הארציות, וכלשון הברכה 'המוציא לחם מן הארץ'.

יח. והנה נאמר (לא נ) 'ונקרב את קרבן ה'... לכפר על נפשותינו לפני ה'', ובגמ' (שבת סד.) 'אמרו אם מידי עבירה יצאנו, מידי הרהור עבירה לא יצאנו', הקשה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' ז"ע אם אכן נכשלו בהרהורים מדוע המתנינו עד עתה, ולא אמרו זאת מיד בשובם מן המלחמה. אלא, בתחילה היה נדמה להם שאין זה חטא כלל, כי מה בכך שהרהרו בליבם הרי לא בא הדבר לידי מעשה, אך לאחר שנאמרה פרשת הגעלת כלים - לטהרם מידי בליעת איסור, הבינו בעצמם שבליעה נחשבת כ'בעין', א"כ, אף עליהם לשוב ולבער מקרבם את הרהורי העבירה, ולטהר עצמם מבליעת האיסור בנפשם (ליקוטי הרי"ם בפרשתן ד"ה עבדך).

והנה נפסק בשו"ע (או"ח סי' פה ס"ב) שאסור להרהר בדברי תורה בבית הכסא ובבית המרחץ ובמקום הטינופת, וכתב הבאר היטב 'אם נכנס בלבו הרהור עבירה מותר להרהר שם בדברי תורה דהוי לאפרושי מאיסורא, ולכאורה צריך ביאור מדוע הותר לעבור על איסור הרהור בד"ת שם מפני האיסור שלא יהרהר, ומדוע נדחה איסור מפני איסור, אלא יש מקום לומר, שאם יהרהר בעבירה הוא עצמו נהיה מקום מטונף, עד שכל הדברי-תורה שיהרהר בהם לאחמ"כ ייחשבו לו כמהרהר בד"ת במקום ה...'

לא נאמר אלא 'בתוכם', בתוך כל אחד ואחד^ט, ועי"ז נזכה לבניין בית מקדשנו ותפארתנו במהרה בימינו^ז.

ראשי המטות לבני ישראל - לשמור על תקנות גדולי וחכמי הדור

בפרשתן (ל ב), 'וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה', ולכאורה יש להקשות מפני מה לא נאמר כאן 'וידבר ה' אל משה לאמור' כפי שנכתב בכל התורה, ומבאר בספר 'החיים' (לאחי המהר"ל זי"ע, ספר זכויות ח"א פ"ב) וז"ל, להגיד שאף התקנות שיעשו ראשי בני ישראל דרך סיוג לפי צורך השעה הרי הוא בכלל הדבר אשר צוה ה', עכ"ל, וכלומר, שמשה אמר שמה שיאמרו ראשי המטות לבני ישראל בכל הדורות הבאים הרי זה כציווי מפי השי"ת בעצמו, וצריך לשמור עליהם ולקיימם^י כאילו נצטוונו עליהם מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו.

בפרשתן (לב א), 'ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד'... ובסוף הענין כתיב (שם לג) 'ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת וכו'', וכל הרואה יתמה תמיהה רבתי, מדוע נתן משה רבינו את ממלכת האמורי ועוג מלך הבשן גם ל'חצי שבט המנשה', והרי רק בני גד וראובן באו לבקש שברצונם להישאר בחו"ל ואילו שבט מנשה לא באו לבקש מאומה, ומבאר ה'צרור המור' (בפרשתן) כי אין לבני ישראל קיום והעמדה רק ע"י שמירת הקדושה מידת 'יוסף' צדיק יסוד העולם, ולכן לא יתכן להשאיר את בני גד וראובן לבדם ללא שישבו אתם יחד לכה"פ חלק מצאצאי יוסף הצדיק הלא המה חצי שבט המנשה.

והנה, עומדים אנו בימי 'בין המצרים', ימי האבלות על חורבן הבית שאירע בימים אלו, והזמן גרמא לבנות 'בית מדור לשכינה' בקרבנו, וכמו שנאמר (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ודרשו 'בתוכו'

כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (דבש לפי, מערכת ה אות ד) שלימוד מסכת מכות מועיל להינצל מהרהורים רעים, וסימן לדבר כי 'מכות' בגימטריא 'הרהורים' (466). ואילו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע היה אומר שסגולה למחשבות רעות ללמוד פרשת 'הגעלת כלים'.

מעשה בבחור שנכנס אל הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע וקבל בפניו על מחשבות הטורדות אותו, אמר לו הרה"ק שסגולה כנגד מחשבות ללמוד בכל יום ב' דיבורים של המהרש"א. אחר זמן אמר הבחור שעצה זו צחצחה לו את מוחו (בדרך אגב נוסף, שבכדי ללמוד מהרש"א יש ללמוד תחילה את דברי הגמרא... ואין סגולה כתורה ואין שמירה כתורה).
יט. וכך יש להעמיס בלשון הזמר 'י-ה רבון' למקדשך תוב ולקודש קודשין, שכפי פשוטו, הבקשה היא שישבו הקב"ה ויבנה בית מקדשנו ותפארתנו במהרה בימינו כי מחכים אנחנו לך. אך ניתן להעמיס בכוננתו שהקב"ה עומד ומבקש מאת כל יהודי באשר הוא - למקדשך תוב ולקודש קודשין - אנא, שוב תשוב למקדשך, זכור נא ימים מקדם, עת נשמתך היתה זכה ומצוחצחת, וכביכול היית מקום 'משכן' לשכינה הקדושה, וכמו שכתב ה'אור החיים' הק' על הפסוק (ויקרא כו יא) 'ונתתי משכני בתוכם', וז"ל, ע"ד אומרו (תהילים עו ט) 'אהל שכן באדם', שעיקר משכנו יתברך הוא תוך נשמות עם קדושו.

כיו"ב איתא ב'מסילת ישרים' (פכ"ו) על האיש המתקדש ביותר ש'הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה על גבי האישים'. עתה אנא, שוב למקדשך, הפוך את לבך ל'קודש קדשים' ותזכה להשראת הקב"ה בקרבך.

כ. בדרך הרמז פירשו בלשון הכתוב (ירמיה לא טו-טז) 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה וגו' ושבנו בנינו לגבולם', ולכאורה נראה משמעות הלשון 'ושבו בנינו' שהם ישובו מעצמם, והרי אי אפשר לומר כן, כי א"א להם להשיב את עצמם אם לא שהקב"ה ישיבם, ואם כן היה צריך לומר 'והשבתי בנינו', ומדוע נקט לשון 'ושבו', גם יש לדקדק מדוע אמר 'לגבולם' ולא 'למקומם', אלא רמז יש בדבר, כי כה אמר הקב"ה 'מנעי קולך מבכי', אין צורך בבכי ובדמעה להשיב שבות עמי כבראשונה ולבניין בית מקדשנו, אלא הדבר תלוי ב'ושבו בנינו לגבולם' אם הבנינו ישובו ל'גבולות' השומרים אותם בתוככי הקדושה, אז תשוב השכינה הק' לשרות בישראל, ויתחדשו ימינו כקדם. שמעתי מחכם אחד לרמז כזאת בדרך רמז ומליצה, דהנה 'ציון' בגי' 'יוסף' כידוע, ובהתחנן האדם לבוראו - ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך כי מחכים אנחנו לך, משיבו השי"ת, 'מתי תמלוך בציון' - היינו מתי תשלוט על מידת יוסף הצדיק, כי אז תחזינה עיניך בקרוב ממש בשוב ה' לציון ברחמים.

כא. אחד מחשובי הרבנים בחו"ל נשא מדברותיו בדרך ציור נפלא כנגד אותם ה'אויבער חכמים' שמבינים יותר מכל הרבנים, וכה אמר, הבה נתאר לעצמנו, נכנס יהודי לביהמ"ד ומוצא מודעה גדולה ובה 'קול קורא' המכריז כי

וכן פירש הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע, וז"ל, כי משה דבר לבני ישראל על ראשי המטות שירגילו בני ישראל עצמם לאמור על דברת ראשי המטות זה הדבר אשר צוה ה', ר"ל כי כל היוצא מפי השופט יהיה בעיני עם ה' כאלו ה' ציווהו לעשות בן, כי מסתמא רוח ה' נוססה ברועה צאן קדשים, עכ"ל.

וכך פירש רבינו ה'אור החיים' הק' זי"ע במה שנאמר (דברים יב כח) 'שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצווך למען ייטב לך ולבניך אחריו עד עולם', ולכאורה היה לו להקדים 'שמעת' ל'שמור', שאם לא 'שמע' עדיין אינו יודע מה הם החוקים והמשפטים שעליו 'לשמור', עוד קשה מה מרבה הכתוב באומרו 'את' ו'כל' (ששני תיבות אלו הם לשון ריבוי). אלא ביאורו שבא לצוות על ב' עניינים. א. שמירת התורה והמצוות שנאמרו ל'משה בסני. ב. כל הגדרים והסייגים שיוסיפו לגזור חכמי ישראל בכל משך הדורות. והו ביאור הכתוב, שמור את כל המצוות שכבר נאמרו ע"י משה, ועוד זאת ושמעת - 'שצריך לקבל כל גזירת רבותינו ז"ל וסייגיהם', לכן נקט את, שבא לרבות 'כל גזירות ושמירות וגדרים שיחדשו רבותינו'. והוסיף לומר 'כל

וכן פירש הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע, וז"ל, כי משה דבר לבני ישראל על ראשי המטות שירגילו בני ישראל עצמם לאמור על דברת ראשי המטות זה הדבר אשר צוה ה', ר"ל כי כל היוצא מפי השופט יהיה בעיני עם ה' כאלו ה' ציווהו לעשות בן, כי מסתמא רוח ה' נוססה ברועה צאן קדשים, עכ"ל.

וכה כתב רבינו יונה (שערי תשובה שער השלישי ז) וז"ל, ידוע תדע כי יראת ה' יסוד המצות, שנאמר (דברים יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך'. ובוה ירצה ה' את ברואי כמו שנאמר (תהלים קמו יא) 'רוצה ה' את יריאיו'. ותקנות חכמים וגדריהם יסוד לדרך היראה^ג, כי יעשה גדר והרחקה פן תגע יד אדם באיסור התורה, כבעל השדה אשר יעשה גדר לשדהו מאשר יקר בעיניו כי ירא פן יכנסו בו בני אדם והיה למשלח שור ולמרמס שה, כענין שנאמר (ויקרא יח ל) 'ושמרתם את משמרתי, ועשו משמרת למשמרתני (יבמות כא), ורב הזהירות והגדר והרחקה מן האיסור הלא זה מעיקרי המורא, והמרבה להזהר יגיע אל השכר הגדול^ג, כענין שנאמר (תהלים

מהיום והלאה אסור לאכול בשר עוף עם חלב מחשש שמא יחליפוהו בבשר בהמה, עומד לו 'בעל הבית' (מגושם) ומכריזי קבל קהל ועדה, השמעתם מה הם אומרים כאן, במה הרב מבין איני יודע, אבל בבשר בוודאי אינו מבין... הרי אני כבן שבעים שנה, ומיום עמדי על דעתי לא החסרתי אפילו יום אחד מעריכת 'גריל' - צליית בשר על האש (ואף בתשעת הימים חזרתי אחר 'סיום', ביום התענית השלמתי במוצאי התענית), ולא קרב זה אל זה - אין בשר עוף דומה לבשר בהמה לא במראה ולא בטעם ולא בשום דבר אחר, מה רוצים הרבנים והגאוני... והנה כל השומע 'סיפור' זה אומר לעצמו אוי לו ל'בעל הבית' הלזה, מה מבינות יש לו לומר בתקנות חז"ל, וכי 'בר פלוגתא' שלהם הוא... הם הבינו ברוחב בינתם וראייתם למרחוק שיבואו להחליף זה בזה, והלה חולק עליהם... מצא לו על מי לחלוק... לא פחות ולא יותר... ומכאן תדון לעצמך, מדוע בגזירות של 'עיני העדה' שבדורנו הנך מחזיק עצמך מבין יותר מהם...

כב. כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (במכתב, הובא בסוף ספרו - מועדים) וז"ל. ובטח זכור תזכור מה שכבר שמעת ממני הרבה פעמים, שעיקר היהדות להיות האדם בטל לדעת התורה וחכמיה, ואפילו שיאמרו לך על שמאל שהוא ימין. וזה שאדם מבטל דעתו לדעת התורה וכופף אזנו לשמוע לדברי חכמים, הוא שוה יותר מהכל. כג. הפליג הרה"ק ה'צמח צדיק' זי"ע (בפרשתו) במעלת 'גודרי גדר', כשהוא מפרש את האמור בפרשתו (לב כד) 'בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצנאכם', שנרמז כאן ש'על ידי הגדרים והסייגים שעושים להן בני ישראל נקראים צאני - צאן מרעיתי'.

כד. ומדרכי היראה הוא השמירה על טוהר הנפש על ידי בריחה מחברים שאינם מהוגנים, וכדאיתא בשל"ה הקדוש זי"ע (של"ה יומא, דרך חיים נז), ש'חבר' נקרא בשינוי אותיות ג"כ, וזהו סדרו אם הוא חבר, כלומר אדם 'נבחר' וטוב, אזי חבר, היה חבר עמו, אך באם הוא חרב והוא הולך בדרכי עקלקלות אזי ברח ממנו בכל כוחך.

נוראות כתב בש"ך עה"ת (מטות, ד"ה ומקנה רב) לבאר את טעם הדבר מדוע לא רצו בני גד ובני ראובן לעלות עם יתר עם הקודש אל עבר הארץ הטובה והרחבה, אלא מאחר והם היו 'בדגל' אחד עם מחנה שבט שמעון (כי כך היה סדר הדגלים, שבדגל בני גד היו מטה ראובן ומטה שמעון), ולאחר שחטא זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, שוב לא רצו בני גד ובני ראובן להיות בכפיפה אחת עם 'חברים רעים' - כי חששו שמא אף בארץ ישראל יעלה חלקם להיות יחד עם בני שמעון, לכן העדיפו להשאיר בחוץ לארץ עם 'חברים טובים' מאשר בארץ ישראל עם חברים שאינם טובים.

שייצא מכך מכשול, וכמו רבי ישמעאל בן אלישע שחשב שיכול לסמוך על עצמו שיקרא ולא יטה, לכן סתמו חכמים ולא פירשו טעם הדבר לומר לך שבכל מצב שהוא לא יקרא לאור הנר. וללמד על הכלל כולו יצא, שאין לזוז ימין ושמאל מכל תקנות חז"ל אף בשנדמה לו שטעם התקנה והגזירה אינה שייכת אצלו לפי עניינו או לפי השעה, אלא צריך לשמור על כל הגדרים והסייגים שתיקנו חכמי הדור בלי שום 'התחכמויות' והיתרים שונים ומשונים¹²...

לא יחל דברו - כוחו של דיבור בסור מרע ובעשה טוב
בפרשתן (ל ג), 'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה'
מבאר בזה הגה"ק האלוקי רבי חיים וויטאל זי"ע (ליקוטי תורה פר' עקב) בשם החכם מהר"ש שורק זללה"ה בענין שמירת הדיבור¹³, שזוהר האדם שלא יעשה את דבריו חולין - שלא יזלזל בדיבורי פיו לחשוב

הדברים האלה, כי רק ע"י העמידה באותם גדרים יוכל לקיים את המצוות בשלמות. והוסיף האוה"ח לבאר מה שסיים הפסוק באומרו 'למען ייטב לך ולבניך', וז"ל, כי גדרים וסייגים שעשו רבותינו ז"ל הוא דבר המעמיד דורות עם בני ישראל לעולם להבדילם מכל ביעור והדומה לז"ה. עכ"ל.

איתא בגמ' (שבת יב:) 'לא יקרא (בשבת) לאור הנר שמא יטה, אמר רבי ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה, פעם אחת קרא ובקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר'. ונודע ביאורו של הגר"א זי"ע בדקדוק לשון הגמרא 'אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר' - שלא אמרו לא יקרא לאור הנר שמא יטה, אלא אמרו כסתמא לא יקרא לאור הנר מבלי נתנת טעם, כי אם היו אומרים הטעם אזי היה אפשר

כה. וכבר הסביר הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע את סיבת הדבר מדוע מצאנו שבדברי חכמים החמירו יותר מבדברי תורה עד שאמרו שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה מה שלא אמרו על דברי התורה, ומסביר את העניין במשל לאחד אשר הצליח להגיע עד המלך ברשות השומרים, אך ברוב חוצפתו ירק למלך בפניו, שבוודאי אין אותו האיש נהרג על אתר רק אחרי ששופטים אותו כראוי וכהוגן, אבל אותו אדם הנכנס ללא רשות לחצר גינת ביתן המלך ועוד רוצה להוסיף להיכנס אל חצר בית המלך הפנימית וקופץ ומדלג על כל הגדרים הסובבים את ארמון המלוכה, עליו יורים והורגים אותו על אתר כי הוא מסוכן ומאד וסוף מעשיו מי ישורם, כמן כן הם פני הדברים באדם העובר על דברי סופרים שהוא מסוכן ביותר כי הוא יכול להתדרדר בנקל עד עמקי שאול, ובימינו הרי הדברים מובנים ביותר.

כו. מעשה היה אצל הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל בעל ה'אור שמח', אשר היה לו שמש מסור ששרתו באמונה, ומעולם לא העז להמרות את פי הרב ולסור מדבריו ימין ושמאל. פעם אחת ביקש ממנו רבי מאיר שמחה שיעשה דבר מסוים אשר היה נראה מוזר ותמוה בעיניו, ומחמת כן לא שמע בקול רבו ולא עשה ככל אשר נצטווה. למחרת שאלו ה'אור שמח' האם ביצע את ההוראה שנתן לו ביום אמש, הודה השמש על האמת שלא עשה זאת כי לא הוטב בעיניו. מיד החל לגעור בו רבי מאיר שמחה ואמר, מעולם לא היית נאמן אלי, ומעודך לא שמעת לקולי... ויתמה השמש בעיניו, רבי קדוש, על מה יצא הקצף ומה חרי האף הגדול הזה, הרי שנים רבות שאני ממלא אחר רצון הרב מבלי לזוז אפילו כמלא נימה מדבריו, ורק בזו הפעם שלא שמעתי בקולו כאשר הייתה באמנה עמי, וכי על פעם אחת מגיע לי קיתון של רותחין כזה... נענה לו רבי מאיר שמחה, אם אכן לא עשית את בקשתי כי בדעתך לא הבנת אותי, נמצא שכל עשיותיך עד עתה לא היו כי כך ציויתי אותך, אלא כי כך הבנת בשכלך שצדקו דבריי, נמצא שמעולם לא שמעת לקולי אלא הלכת אחר שכלך...

כיו"ב ייאמר על אותם 'חכמים' בעיניהם, אם אינם מבטלים דעתם מפני דעת גדולי הדור כרצון ה', נמצא שכל מה שהם מקיימים שאר מצוות הוא רק מפני שמבינים זאת ב'דעתם הרחבה', ועובדים את עצמם ולא את קונם, וכדי בזיון וקצף...

כז. נוראות מצינו במשנת הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (החדש, ריש פר' קרח), שכל קדושת האדם תלוי ב'שמירת הפה', דהנה איתא במדרש (רבה יח ג) שקרח שאל את משה 'בית מלא ספרים' מהו שיהא חייב במזוזה, וענה משה רבינו 'הן, ומבאר החת"ס ז"ל. כי גם אם תוכו של אדם יקדש כולו כמלאך (כבית המלא ספרים) לא יועיל אם לא יקדש פתחי פיו, וכן להיפך - גדול שמירת הפה אף אם לא יהיה בית מלא ספרים - פירוש, שלא יהיה מלא תורה ויראה,

באר הפרשה - פרשת מטות

יג

שאין בהם ממש, כי ככל היוצא מפיו - של אדם, יעשה רושם אם לרע אם לטוב - בורא סניגורים או קטיגורים ח"ו. על כן ישמור מאד פתחי פיו...^כ

זכה ביאר הרה"ק מרוז'ין זי"ע בלשון הכתוב (עמוס ד יג) 'כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם

מה שח'ו, שהנה ידוע בסדר העולמות ש'עולם הבריאה' גבוה ונעלה יותר מ'עולם היצירה', וממה שנאמר יוצר הרים ובורא רוח יש ללמוד שה'רוח' חשובה יותר מה'הרים' שהרי ברוח נאמר לשון בריאה ואילו בהרים נכתב לשון יצירה. וממילא 'מגיד לאדם מה שח'ו, שמכאן ילמד מה גדול כח שיחת פיו, ואל יאמר

אם רק פתחי פיו שמורים קדוש יאמר לו - אך יזהר שלא יהיה בית העצים והתבן 'מעשי בהמה' שהם רשעים גמורים, אבל זולת זה עיקר הכל תלוי בפתחי פיו, ולכן בית מלא ספרים בעי מזוזה בפתח דווקא לרמז כנ"ל. שמעתי מצדיק אחד לומר בדרך הרמז, כי הנה 'סולת' מרמזת בכל מקום על ענין נקיות וחשיבות, אמנם אם נצרף תיבת 'פה' לסולת יעלה בידך תיבת 'פסולת', ללמד שאפילו אם חשוב האדם כסולת נקייה, אך אם לא ישמור על ה'פה' הרי הוא כ'פסולת' ל"ע...

כח. וכבר הוכיח כן הרה"ק מרוז'ין זי"ע - שכל הגה ודיבור של קדושה היוצא מפיו של האדם חשוב הוא לאין ערוך, וכל 'דיבור' של תורה ותפילה מעלה אותו, וראיה, שהמקדש את האשה באמירת 'הרי את מקודשת' - מעתה כל מי שישאנה יתחייב בנפשו, וכל זה למה, מאחר שנעשתה 'אשת איש' בדיבורו בפיו 'הרי את מקודשת'. ואם בכוח הדיבור להחריב ולפגום בכל העולמות, כ"ש וק"ו שכל דיבור של תורה ותפילה, שפועל ומתקן את כל העולמות עליונים ותחתונים גם יחד (כנסת ישראל עמו' פד).

ושמא תאמר, מה עשיתי, לא דברתי אלא ביני לבין חברי... שמע נא לדברי הגה"ק החיד"א זי"ע ב'חומת אנך' בפרשתו, וז"ל. והרב עיר וקדיש רבינו מהר"ר חיים ויטאל ז"ל פירש משם הרב מהר"ר שמעון טירנו ז"ל, 'לא יחל דברו' - לא יעשה דבריו חולין, הלא תראה ככל היוצא מפיו יעשה, כי כל אשר ידבר הוא פועל למעלה, אם לטוב אם למוטב, שאם ידבר דברי תורה ודברי קדושה מעורר ברוחניות ובקדושה למעלה, ואם ח"ו מדבר לה"ר ודברים האסורים הוא פועל בסט"א ח"ו, וזה שאמר, ככל היוצא מפיו יעשה למעלה אם טוב אם לאו, עכ"ד, (וממשיך החיד"א) ואפשר לרמוז בהקדמה ששמעתי דלא יפלא האדם, איך מדבר בעוה"ז השפל למטה ודיבורו עושה רושם למעלה, הלא תראה, היין שהוא במרתף ומונח בחבית סתומה בעת שדורכים הענבים אף שהוא רחוק מאד, היין שבחבית מתנועע והוא פלא, ומזה נקח ראיה על הדיבור שהוא פועל למעלה. ולרמז זה 'לא יחל דברו ככל היוצא ראשי התיבות בגמטריא יין עם הכולל, דמן היין נלמד ענין זה, עכ"ל ה'חומת אנך'.

וכן כתב ב'חומת אנך' על שה"ש (א ב ישקני מנשיקות פיהו. בן יהודע מנחות פז). שעליו ללמוד מטבע היין שבעת דריכת הענבים יתנועעו מאליהם כל היינות שבחביות - אפילו היין הסתום וחתום במרתף היין במרחק גדול ממקום הדריכה. וזהו אומרו ישקני מנשיקות פיהו - ושמא תאמר היאך דבריו משפיעים הן לטב הן למוטב, קח לך ראיה מכי טובים דודיך מיין, כמו שמתנועע היין בגת בהשפעת דריכת הענבים ממרחק, כך דיבור האדם גורם ומשפיע למרחק רב. והביא ע"ז בספר הנפלא 'אוצר פלאות התורה' (בפרשתו, עיי"ש עוד) כתב בספר 'מכתם לדוד' להגה"צ רבי דוד שפרבר זצ"ל (בפרשתו) ובספר מדבר קדמות ראיתי בשם האריז"ל דכל אדם יש לו שעה אחת בכל יום שכל דבור היוצא מפיו מתקיים ורמזתי זה בענ"ד באמרם ז"ל שאין לך אדם שאין לו שעה (אבות ד ג), עפי"ז יש לפרש דברי המדרש שהביא הנחל קדומים כאן, 'ככל היוצא מפיו יעשה הדא הוא דכתיב כל לא ידע האדם את עיתו', לומר שיזהר האדם בדיבורו, כי לא ידע את השעה שלו שכל היוצא מפיו יעשה... (אולי זה הרמז בדברי חז"ל 'הלואי שיפלל אדם כל היום כולו' - כי בזה בוודאי יכוון לאותו זמן, ויפעל בתפלתו).

הביא את דבריו ב'בן יהודע' (מנחות פז:), והוסיף דלכן אמרו בגמרא 'כשם שהדיבור יפה לבשמים כך הדיבור רע ליין', וז"ל, 'נ"ל בס"ד הטעם שהדיבור פועל ביין והדיבור רע לו (כמו שהבאנו שהוא משפיע על היינות שמרחוק לדריכה ג"כ) כדי שהאדם יקח מזה מוסר לענין הדיבור, עד כמה משפיע כל דיבור הן לטוב הן למוטב.

איתא מר' צדוק הכהן (פרי צדיק פר' מסעי יא) שהפטרות ג' דפורענותא שסימנם דש"ח - 'דברי' 'שמעו' 'חזון' מרמזים על תיקון ג' עניינים אלו דיבור שמיעה וראיה, שבשבע הראשון מימי בין המצרים יעבוד לתקן את 'דברי' דהיינו קדושת הדיבור, ובשבע ב' על 'שמיעה' ובשבע ג' על 'ראיית העין'.

באר הפרשה - פרשת מטות

זאת אהרן עצמו היה נגרם חלישות הדעת יתירה לאותם חמישים ומאתיים מקטירי הקמורת, מאחר שהוא היה ה'בעל דבר' ועליו נחלקו, על כן חס המקום על כבודם וציוה זאת לאלעזר, ו'ללמד דרך ארץ בכך' שאף אם צריך להעביר נכבד ממשרתו אל יתנוה למי שבעבורו אירע הדבר [וכבאותו מעשה שהעבירו את רבן גמליאל מהנשיאות כי ציערו לרבי יהושע, ולא מינו את רבי יהושע תחתיו]. ותמה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, מדוע היו צריכים להיזהר שלא לגרום להם צער וחלישות הדעת, והרי העידה התורה עליהם שחטאו בנפשותם, ומה לנו ולכבודם. אלא מכאן ראייה - אף אם חטא רעך ובדין הוא שיבוזהו כפי הראוי לו, אבל מכל מקום היזהר והישמר מלהענישו או לבזותו אפילו כפי הוא זה יותר ממה שמוניעו, שמכאן ואילך יש להיזהר בכבודו.

בא וראה עד כמה קשה היא צער הבושה, שהנה נאמר בתורה (דברים כב יג-יט) פרשת 'מוציא שם רע' - באחד שנשא בת ישראל, ולאחר הנישואין הוציא עליה שם רע שקלקלה תחתיו, ומבואר בגמ' (כתובות מו.) שלדעת רבי יהודה פרשה זו נאמרה דווקא במקום ששכר עדי שקר להעליל עליה שחטאה, ובאו לחייבה מיתה, ולבסוף נתברר שהיה בפיו עלילות דברים ודברי שקר, ועל כן 'ענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה

שהדיבור אין בו ממש וע"כ לא נחשב למאומה, שהרי גם ברוח אין ממשות ואעפ"כ יתירה היא במעלתה על ההרים הגבוהים והרמים.

הוי זהיר בכבוד חברך - שלא לבייש אדם מישראל

בפרשתן (לא ד), וישלח משה אלף למטה אלף למטה, וכתב ה'בעל הטורים' (פסוק ו) 'והנשיאים לא שלח עמהם כדי שלא יתבייש שבט שמעון שנהרג נשיא משבטו' במעשה הזמרי (ואין לו 'נשיא' לשלוח למלחמה), וללמדנו 'פרק נכבד' בהלכות 'כבוד הבריות', שאף שמצד הסברא היה נראה יותר לשלוח את גדולי הדור למלחמת מצוה זו, מכל מקום נמנע משה מלעשות כן כדי שלא לגרום צער ובושה לאחרים, והגם ששבט שמעון לא היו 'נקיים' לגמרי באותו מעשה (עי' סנהדרין פב. וברש"י כו יג). וישמע חכם ויוסף לקח עד כמה יש להיזהר ביותר שלא לבייש שום אדם מישראל ואפילו אם הצדק עמו^{כט}... ולא לגרום עגמת נפש לשום בריה בעולם^ל.

נוראות מצינו בדברי רבינו המאירי (ברכות כו:) המבאר במה שנאמר (לעיל יז ב) 'אמור אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחנות', ולא רצה הקב"ה לומר כן לאהרן שהוא ירים את המחנות, כי אם היה עושה

כט. פעם ישב הגאון רבי ברוך בער מקאמעניץ צוק"ל בביהמ"ד, בשעה שאחד המגידים נשא את דרשתו, באמצע הדרשה הרגיש שצריך לצאת, אך מפני כבודו של הדרשן נשאר לשבת על מקומו, ישיבה זו עלתה לו בקושי רב עד שפניו האדימו מרוב התאמצות, כראות הדרשן את פני רבי ברוך בער אמר בלבו שבוודאי האדמימות באה מרוב התרגשותו מהדרשה, על כן הפליג בדברים והאריך יתר על המידה. לאחר זמן כאשר בשעטומ"צ כילה הדרשן לדבר דבריו, נעמד רבי ברוך בער ממקומו, ומיד נפל והתעלף, לאחר שהשיבו את רוחו שאלו הרב הרמן ז"ל - אחד ממקורביו, האם צריך לקרוא לרופא, השיב לו רבי ברוך בער שאינו צריך לעזרה, וגילה לו מדוע נחלש כל כך. תמה עליו הרב הרמן מדוע לא יצא והלא מקרא מלא דיבר הכתוב 'בל תשקצו את נפשותיכם', ענהו רבי ברוך בער, יודע אנכי כי איסור תורה יש בדבר, אלא שאם הייתי יוצא באמצע הדרשה הרי הייתי מבייש בזה את הדרשן, ולא עוד אלא שכל הקהל היו סבורים שאין דעתי נוחה מדבריו, וכדי בזיון וקצף, על כן עשיתי מה שעשיתי במסירות גוף ונפש, כדי לא לבייש יהודי חלילה.

ל. מעניין לעניין באותו עניין, חידוש נפלא מצינו בדברי ה'ספורנו' המדקדק בלשונות הכתובים בסוף פרשתו בעניין בני גד ובני ראובן דכתיב (לכ כט) 'ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן את הירדן כל חלוץ למלחמה לפני ה' ונכבשה הארץ לפניכם ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזת', והרי שמשנה רבינו אמר שרק לאחר כיבוש הארץ או אז יביאו לבני גד ולבני ראובן את ארץ הגלעד לאחוזת, אכן מה כתיב בהמשך 'ויענו בני גד ובני ראובן לאמור וגו', נחנו נעבור חלוצים לפני ה' ארץ כנען ואתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן', כלומר שהם טענו כנגדו שינתן להם את ארץ הגלעד עוד בטרם יעברו את הירדן, וכמו שאמרו ואתנו דהיינו 'ברשותנו' אחוזת נחלתנו, מה כתיב לבסוף 'ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן' וגו', ולכאורה קשה מדוע כבר נתן להם את נחלתם, והרי הוא אמר בתחילה שלא יזכו אלא לאחר כיבוש הארץ, ומבאר הספורנו 'כדי שלא להכנס במחלוקת הסכים משה לדבריהם'...

באיש ישראל חלילה בין בדיבור ובין במעשה, הריהו שקול כנגד שישים ריבוא מישראל שבזכותם נבקע הים, וראוי לו שיעשו עמו את הנס הגדול מן השמים.

שלא אכעס - בגנות הכעס

בפרשתן (מטות לא יד-טז), 'ויקצוף משה על פקודי החיל וגו', ויאמר אליהם משה, וצריך ביאור מדוע חזר לומר 'ויאמר משה', הרי ממנו אנו מדברים, והיה לו לומר - 'ויקצוף משה ויאמר', אלא לומר לנו, שמשה רבינו בעצמו שתק בעת הקצף, ורק לאחר זמן שב לדבר עמו, ומדוע, כי הדיבורים הבאים בשעת הכעס הם באופן של וידבר - לשון קשה, לכן המתין מעט, עד שנשקט קצפו, ואז ויאמר משה - אמירה לשון רבה, כי טוב לכועס להמתין מעט עד שיעבור כעסו, ורק אז יפתח פיו לדבר דבריו (הגאון רבי זלמן סרוצקין זצוק"ל בספרו אונים לתורה).

ידועים דברי הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע במכתב לנכדו (לקראת נשואיו, הובא בספר הצדיק ר' יוסף זונדל מסלנט דף קט"ז, ועוד) שלא להכניס שום קפידא בלבך על שום אדם לב, ואצ"ל שלא להשיב בקפדנות לשום אדם, וע"י מדת הסבלנות משיג האדם רצונו יותר ויותר מעל ידי כל תקיפות שבעולם עב"ל לג.

כי הוציא שם רע' וגו', ולכאורה תמוה, שהרי אותו רשע רצה להביא אותה לידי מיתה, ומדוע נזכר טעם עונשו 'כי הוציא שם רע' ותו לא, ומוכיח מכאן רבינו יונה (שערי תשובה השער השלישי אות קיב) וז"ל, והזכיר עון הוצאת שם רע, כי הוא העון הגדול יותר מן המבקש נפש לספותה, כי צער הכלימה מר ממות...

והזמן גרמא להתחזק ביותר בעניין כבוד הבריות, שהרי כל חורבן בית המקדש נתגלגל על ידי שביישו את בר קמצא לא, וכדאיתא בגמרא (ניטין נז.), 'תניא, אמר רבי אלעזר, בא וראה כמה גדולה כחה של בושא, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו'.

לאידך, איתא בתלמוד ירושלמי (דמאי פ"א ה"ב) על רבי פנחס בן יאיר שהיה צריך לעבור בנהר גינאי, עמד וציווה למים שיפנו לו את דרכו, ואכן המים נערמו כמו בקריעת ים סוף, ורפב"י עבר את הנהר ביבשה בתוך הים, שאלוהו תלמידיו האם גם הם ראויים שיתרחש להם אותו הנס והמים יהפכו עבורם לחומה, ענה להם רבי פנחס מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מישראל מן יומי יעבור - שכל מי שיכול להעיד בנפשו שלא פגע ביהודי מימיו הרי ראוי הוא שיבקע הנהר בזכותו. ומכאן שהשומר פיו ולשונו, ונזהר שלא לפגוע

לא. והנה לכאורה ה'צדק' היה עם קמצא, שהרי בר קמצא הפר את כל שמחתו כאשר הגיע לסעודתו, ולא היה מסוגל לשמוח בראותו את אויבו, ואף היה מוכן להפסיד את כל דמי הסעודה העיקר שילך בר קמצא, והיינו משום שכל הסעודה אין בה טעם במצב כזה... ואף על פי כן אקמצא ובר קמצא חרב ירושלים, כי גם אם אתה 'צודק' מכל מקום אסור לבייש את השני שאינו צודק ולשפוך דמו ברבים...

לב. כלימוד למעשה היה אומר הגאון רבי אברהם גניחובסקי ז"ל שאפילו אם נזדמן לו לאדם פעם אחת בחייו לדבר עם השר הגדול בענין החשוב לו ביותר מכל ענייניו, ולשם כך קנה בגדים חשובים (רעקיל) ביותר והנה ברגע האחרון בא פלוני ושפך עליו כוס קאווע (קפה) ובכך איבד הלה אותה ההזדמנות... ג"כ לא יקפיד בידעו כי הכל מה' (הובא באגן הסהר).

לג. והדברים אמורים ביותר לענין חינוך הילדים, שאי אפשר להשפיע עליהם על ידי כעס, ובכך ביארו בלשון הכתוב (ויקרא כא א) 'ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם, ונכפל ונשתלש לשון אמירה ג' פעמים, וצריך ביאור טעם הדבר, וביותר הקשה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה) מדוע לא נכתב 'וידבר ה' וכפי שמצינו ברוב מצוות התורה [וכמבואר בגמ' (מכות יא.) שפרשת ערי מקלט שביהושע נאמרה בלשון דיבור 'מפני שהן של תורה'], אלא כי בפסוק זה נאמר הלכות החינוך, וכמו שהביא רש"י מדברי חז"ל 'להזהיר גדולים על הקטנים', וזה כלל גדול ביסוד החינוך, שאין תועלת ב'דיבור' לשון קשה אלא ב'אמירה' לשון רכה...

העולם מספרים בדרך הלצה, שפעם הילכו אב ובנו ברחובה של עיר, והנה רואה אחד מעוברי אורח שהנהגות הבן איננה כשורה והאב גוער בו בקול גדול 'יעקב תיַרְגַע, יעקב תיַרְגַע'. אך משהתקרב אליהם הבחין שאין זה 'בן' אלא 'בת', וגברה פליאתו מדוע קורא לה האב בשם 'יעקב' שאינו שם של בת, נענה האב והשיב בחכמה לא שמה יעקב אלא שמי הוא, וגערתי הייתה על עצמי... כי כשארגיע את עצמי ואשלוט בעצמי לחנכה מתוך יישוב הדעת מבלי להתפרץ בכעס על התנהגותה שאינה כהוגן, יהיו דברי נשמעים, ותקבל מוסר אביה.

באר הפרשה - פרשת מטות

משה שמיתתו תלויה במלחמה זו מסר נפשו לעשות רצון קונו ולא התעכב מלהוציאם תיכף למלחמה, והנה לכאורה כאשר חזרו פקודי החיל ובשגנה לא הרגו את הנקבות הוצרך משה להתמלא שמחה וצהלה, שהרי מצינו עשה כציווי הבורא, אלא שהלוחמים גרמו בשגנתם להאריך עוד את ימיו, כי כל זמן שלא הרגו גם הנקיבות נחשב כמו שעדיין לא גמרו את המלחמה והנקמה במדין, ועדיין לא יקויים בו 'אחר תיאסף אל עמך' (ונמצא 'מרויח' כמה ימים לחיות בעולם הזה, לעבוד את בוראו ברחימו ורחילו). ואעפ"כ... 'ויקצוף משה - החייתם כל נקבה' כי לא הביט על צרכי עצמו כלל ועיקר. א"כ בעסו שכעס על 'פקודי החיל' שלא מילאו לעשות רצון השי"ת - בוודאי לשם שמים היה, בלתי לה' לברו, ואעפ"כ דקדקו עמו כחוט השערה ונשתכחה ממנו הלכה (פסחים 101:), עאכ"כ בכעס (שלנו) הבא מחמת תאוה וקנאה שאין בו שום ריח של קדושה בוודאי חמור הוא ביותר לה'.

ובבלל אמרו, שהחכם מבין שלא תבוא לו כל טובה מתוך הכעס, ועדיף לו לתפוס במידת הסבלנות, שהרי 'לאחר מעשה' כשיעבור זעמו יתחרט עשרת מונים על המעשים שעשה מתוך כעסו, וד"ל.

ומצינו בחז"ל (פסחים 101:) בחומר גנות מידת הכעס, וכמו שאמרו 'כל אדם שכוועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו', ולמדו זאת מהאמור בעניין (פסוק כא) 'ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו', ולא נאמרו הלכות 'הגעלת כלים' על ידי משה אלא על ידי אלעזר, מאחר שנשתכחו הימנו על ידי כעסו. והרבה יש להתבונן בכעסו זה של משה רבינו, וכפי שהעמיק בזה ה'אלטער' (הסבא) מנובהרדוק זצ"ל (הובא בכמה מקומות בשמו), דבתחילת הפרשה כתיב (שם א-ב) 'וידבר ה' אל משה לאמר, נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך', ואע"פ שהבין

לד. מובא בשו"ת מאיר נתיבים (רמזי תורה, מקץ) וז"ל, קבלתי ממורי הבעש"ט שסגולה נפלאה לבטל הכעס לומר הפסוק (תהלים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו לשמור כדבריו', היינו לכוון השם הקדוש היוצא מראשי תיבותיו, וינצל מן הכעס. ואילו השל"ה הק' כתב (מס' יומא, דרך חיים תוכחת מוסר) 'טוב שיעשה פעולה המבטלו מהכעס, דהיינו שיאחז בכנף בגדו עם הציצית שתלויים בכנף, כי כנף כמנין כעס (150), והכועס נכנס אל זר בלבו (עי' שבת קה:): וציצית גורם להשראת השכינה'.

עוד 'סגולה' אמר הרה"ק ה'ינוקא' מקארלין זי"ע, למלאות פיו מים ולהשאירם שם בלא לבלוע לכמה רגעים, וטעמו ונימוקו, כי מן המציאות היא שזרם המים שיצאו מפיו בקילוח יביאנו לידי שמחה... ובפשוטו, אם רגע אחד לא יוכל לדבר מחמת המים שבפיו החוסמים אותו מלהשמיע קול - כבר תשקוט ה'אש' הגדולה, ותשכך מעט חמתו... לה. כאשר ידע האדם כי נכונים לו נסיונות, אזי בידיעה זו גרידא - כבר יקל עליו לעמוד בנסיון, וכמסופר על אחד מצדיקי הדורות שאחד מחסידיו התאונן בפניו שלקוי הוא מאד במידת הכעס, ומכל דבר - קטן כגדול היתה חמתו בוערת בו, עד כדי סכנה לסובביו, אמר לו הרבי, המתן נא מחוץ לחדרי, ובעוד שעה קלה איעצך עצה ההוגנת להפטר מן הכעס, כצאת החסיד מחדר הרבי נכנס אחריו יהודי נוסף, נענה אליו הרבי בקול גדול (בכדי שהראשון ישמע את דבריו תוך כדי שהותו מחוץ לחדר), אבקשך, שביציאתך מחדרי תנסה בכל דרך שהיא להביא את העומד בחוץ לכלל כעס. החסיד 'השני' יצא מהרבי, ומיד נפנה 'לעשות רצון צדיק' - בתחילה שפך 'בטעות' משקה רותחין על רעהו (הראשון) ועל בגדיו, ובראותו שכל המשקה נשפך על חברו החל לפייסו בדברים, ולהתנצל בפניו 'לא הבחנתי בך' וכדו', אנא ימחל לי מר על אשר עוללתי לו, וראה זה פלא, 'כעסן' גדול זה לא די שלא רתח מזעם, אלא אף הוסיף לדבר בדברי פיוסין אל 'השופך', לאמר לו, לא אתה עשית זאת, כי אם האלוקים אשר שלחך. כך ניסהו בכה וכה, והעלה חרס בידו - 'הכעסן' לא קצף ולא רגז, ועל כל דבר נענה אל המנסה, 'שהכל נהיה בדברו' - בדבר ה'. לאחר זמן נקרא לשוב אל הקודש פנימה, ויאמר לו הרבי, שמעתי מאחורי הפרגוד היאך שהנך עומד בנסיון הכעס ממש 'הפלא ופלא', ואף כשחברך ניסה אותך ב'עשרה נסיונות' של כעס לא העלית רוגז אף לא בלב, ואם כן מה תתאונן על ה'כעס' שאין בך, ענהו החסיד בבת שחוק, אם היה הרבי מדבר מעט יותר בלחש היה זה 'נסיון', אך מאחר ושמעתי את דברי הרבי אל הנכנס אחרי, וידעתי בשעת מעשה שמנסים אותי, בזה נתבטלה ממני כל הבחירה. אחר הדברים האלה אמר לו הרבי, בכל עת זכור נא ש'מנסים' אותך מן השמים, וממילא יקל מעליך כל קושי הנסיון, ולא רק לענין 'כעס' הדברים אמורים, אלא בכל ענין שמרגיש בו רפיון, יתחזק על ידי שידע שכל הנעשה עמו, בא על פי חושבנא דלעילא, עם תכלית וטעם, ובזה יקבל את כל הבא עליו בטובה.

לכעוס' - שאינו ממהר לכעוס אלא הוא מנסה להתגבר על עצמו עדיין נקרא בשם 'חסיד'. ואדרבה מי שלא יכעוס כלל נקרא מלאך, ואין להקב"ה חפץ בעוה"ז במלאכים כי אם בבני אדם המתנסים בניסיונות ועומדים בגבורה (ומוסיף שם, מי שהוא 'קשה לרצות' - אף אם מתרצה לבסוף אבל נצרכים לעבור עמו 'קריעת ים סוף' עד שהוא מתרצה גם בזה נחשב כרשע, כי האדם צריך להיות 'רך וטוב').

אחינו כל בית ישראל יצאו במהרה מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב.

ומכל מקום לא יפול ברוחו אם נכשל ובא לכלל כעס, כי כל רגע ורגע שהאדם מתאפק מלכעוס חשוב הוא עד מאד אצל הקב"ה, ומצינו בדברי הגה"ק ה'חסד לאברהם' זי"ע (וקנו של החיד"א זי"ע) שכתב (אהבה בתענוגים עמ"ס אבות) על המשנה (שם ה יד) 'קשה לכעוס ונח לרצות חסיד, נח לכעוס וקשה לרצות רשע'. ולכאורה צריך ביאור מדוע לא כתב 'מי שאינו כועס לעולם נקרא חסיד', אלא, שאדרבה מי שיצרו מנסהו, אף אם ח"ו כועס לפעמים, מכל מקום בזה גופא שהוא 'קשה

מעשה בבחור ירא שמים שניגש פעם אל ה'משגיח' והתלונן בפניו על ה'כעס' השולט עליו בכל עת ושעה, ובכה בפניו, רבי הושיעני, כי אינני מהלך ד' אמות מבלי לכעוס ולקצוף בריב ומדנים על כל אשר ייקרה לפני. א"ל המשגיח, הסכת ושמע למעשה אשר בפי, אולי ירווח לך, פעם עלו קבוצת גנבים על אניית נוסעים שהפליגה בהשקט ובבטח, הללו עלו כנוסעים תמימים, מתוך מחשבה לפרוץ באמצע הנסיעה לחדרו של 'רב החובל' ולהכריחו להוביל את האניה כפי רצונם... על אם הדרך שמעו מחוץ לחדרו של רב החובל שבפנים מתנהל וויכוח גדול בין מנהיגי הספינה האם לעצור באיזה 'אי בלב ים' שעתידים הם תוך כמה דקות לעבור בסמוך אליו, או למהר בנסיעה ולא להפסיק באמצע כי אחד ממנהיגי הספינה מיהר מאד בדרכו... הגנבים ניצלו שעת הכושר זאת - שיש מריבה בתוככי החדר, פרצו לחדר וכפתו את כל מנהיגי הספינה בידיהם וברגליהם, ומעתה עשו בספינה ויושביה ככל העולה על רוחם. והנה, אין צריך לומר שמשנכנסו הגנבים ושלטו על הנהגת הספינה פסק הויכוח בין מנהיגי הספינה... עתה פנה המשגיח לבחור, אמור נא האם נמשך כעסם של המנהיגים זה על זה, ענה הבחור שלא, ומדוע, כי נכנסו עתה למצב סכנה, והאיך יחשבו על דברי הבל כוויכוח שהיה ביניהם, א"ל המשגיח והרי לא נכנסו בזה לכלל סכנת חיים (שלא רצו אלו החוטפים להרגם רק לשדוד ממונם)... חשב הבחור היטב עד שהגיע למסקנא, שעד עתה חשבו את עצמם כ'מנהיגי הספינה' ולכן כעסו זה על זה - מה לך כי תחווה דעת ותתערב בעניינים אשר אני שולט עליהם... אך ברגע שבאה חבורת גנבים וכפתו אותם ביד וברגל נוכחו לדעת שאינם מנהיגים כלל, ואין הספינה ויושביה תלויים לא בהם ולא בהחלטותיהם, ואדרבה הרי הם כפותים וכבולים בידי אחרים, מעתה סר מהם כל כעס וכל דין ודברים, וינוחו בשלום על מקומם, כאן סיים המשגיח את דבריו, בחור יקר, הנך כועס ומריב עם כל הנקרה בדרכך, כי נראה לך שבידך לנהל ולהנהיג את העולם ומצבך מטוב עד רע, כל זה עד שתכיר ותדע כי הבורא מנהיג את העולם והכל תלוי בידו ואתה כבול בידי הבורא יתב"ש, אז תבוא מנוחה ומרגוע לנפשך וכל סביבתך תתנהל על מי מנוחות בשלום ושלווה.